

I n l e i d i n g :

Voor een goed begrip zien we ons verplicht een woordje uitleg te geven over het bestuur van de stad Damme, in functie van het gerecht.

Volgens een ordonnantie van 1330 moesten er elk jaar in de oktaaf van St.-Vincent (19 juli) of in de week waarin deze feestdag viel, dertien schepenen gekozen worden. (1)

Werd die datum over het algemeen gerespekteerd, hetzelfde kon niet gezegd worden van het aantal schepenen. Dit varieerde volgens het aantal inwoners. Dit was des te meer het geval na de fusie van 1595 waarbij de stadjes Damme, Hoeke en Meunickenrede verenigd werden wegens de ontvolking en de economische achteruitgang. Na de fusie hadden we nog voor een tijdje althans 13 schepenen: 7 zetels voor Damme en voor de beide andere stadjes elk drie. (2)

Uit die 13 schepenen stelde men twee burgemeesters voor, nl: een burgemeester van schepenen en een burgemeester van de commune. Uit hun midden werd ook een voorschepen aangeduid, een tesorier en een greffier. Gewoonlijk werd bij hun benoeming uitdrukkelijk bepaald wie burgemeester werd en wie tesorier. De greffier was een rechtsgeleerde. Voor hun benoeming als burgemeester en sche-

1. Gilliodts: Cout. P.V. p. 138-139

2. Res. 15775, f° 172 r° (jaar 1724)

burg. schepenen: Jan Knijf - burg. comm.: Lodwijk Verbeke
Sche.: Jan Boutack, Jan Malfeson, Jan van Hee d'oude, Franchois van Cuyt, Elooi de Puys, Lauwereys de Cock, Jan vande Water.
tesorier: Jan de Rudder.

Res. 15779 f° 144 v° (jaar 1749)

burg. schep.: Jacques Dullaert - burg. comm.: Pieter Neiryndck
schepenen: Jan de Meulenaere, Jacques de la Court, Joseph Stroobant, Jan Boutack, Pieter de Clerck, Jacques Bonte, Pieter Beurwaerder. Tesorier: Maximiliaan Donckerklocke.

Res. 15782 f° 169 v° (jaar 1756)

burg.: Pieter Neiryndck (geen 2e burg.) - schepenen: N. de Genellis, Pieter van Severen, Charles de Bie, Pieter de Clerck
Anthone Zaedelaere, Leopoldus Roovers.

penen werden ze voorgedragen aan de soevereïn. De eed legden ze af in de handen van de baljuw, gezien deze de rechtstreekse vertegenwoordiger was van de soevereïn, graaf van Vlaanderen. (1)

Sinds zijn ontstaan had Damme, zoals meerdere kleine steden, een eigen vierschaar of rechtbank. Daarin zetelden, naast de burgemeesters, enkele schepenen bijgestaan door de greffier. Ze konden vonnissen vellen, maar moesten zich richten naar de geldende wetten van de hoofdplaats van de streek, hier dus de stad Brugge. (2) Dit kwam neer op een soort voogdijschap; want niet alleen moesten ze zich richten naar die wetten, ook bij betwisting kon elke partij zich beroepen op het "hoofdvonnis" van de vierschare van Brugge. Dit hoofdvonnis schijnt ons niet anders te zijn dan het voorstel tot straf, omkleed met de toepasselijke wetteksten ter zake. Dus in feite niets anders dan het vonnis dat doorgespeeld werd naar het magistraat van de betrokken kleine stad, opdat het daar zou uitgesproken worden voor de eigen vierschare. (3)

In feite moesten ze de hele procedure en het onderzoek zelf doen maar het vonnis overlaten aan het hoofdcollege. Dit had waarschijnlijk tot doel de rechtspraak zoveel mogelijk gelijkvormig te maken voor een bepaalde streek. Nog een reden was dat deze kleinere steden niet altijd over de nodige juridische en rechtskundige adviseurs beschikten en hun vierschare, bestaande uit burgemeesters en schepenen, doorgaans niet de noodzakelijke kennis van het recht bezaten.

Deze regeling bleef niet voor alle kleine steden op dezelfde voet bestaan. Zo zien we dat Brugge zijn rechterlijke bevoegdheid over Sluis ontnomen werd door Filips de Goede wegens hun opstand in het jaar 1437. Dit naast de andere straffen en het feit dat van deze gelegenheid werd gebruik gemaakt om het Brugse Vrije zelfstandig te maken en als vierde lid van de Raad van Vlaanderen te erkennen. (4)

1. Res. 15779 f° 144 r°-v°

2. Gilliodts, Cout. P. V. p 192

3. C.I.D. 17112 f° 73 v°-74 r°

4. Hilaire Serrein; Brugse gidsenkroniek, februari 1977, p 10.

Processen brengen altijd betwistingen mee, en om zich toch maar enigszins te bewapenen tegen de al te grote invloed van Brugge, nam Damme een rechtskundig konsulent onder de arm; en dat was meestal de greffier van de vierschare v h Brugse Vrije. Deze werd in vast verband aangenomen en legde daarop ook de eed af. (1)

Dat was wel noodzaak, daar ze telkens verloren liepen in de wetswinkel en zijn procedures.

De grote meneer in die processen was de man achter de schermen, de baljuw. Over het algemeen krijgen we de naam van deze persoon maar een paar keer onder de ogen, en dit namelijk in de hoofding waar hij genoemd wordt "de heerschere causa officii", de eiser of openbare aanklager in de zaak van de souverein tegen de verweerder(s) of beklaagde(n). (2)

Hij was de rechtstreekse vertegenwoordiger van zijne majesteit -tevens graaf van Vlaanderen- in de stad; en hij werd door hem benoemd, dit natuurlijk via de officiële wegen, zijnde de Rekenkamer te Brussel en de dienst der domeinen die het ambt aan de meestbiedende aanbesteedde, in principie altans.

In zake misdrijven bestond zijn taak er in de zaak te onderzoeken, de schuldige(n) op te sporen, te arresteren en gevangen te zetten; waarbij hij ook nog de zorg had over hunne bewakeng.

In zijn ambt werd hij bijgestaan door de officieren, die voor zover we hebben nagegaan, na de fusie met zijn tweeën waren. Eén ervan noemde zich "officier van Hoeke".

Na de arrestatie van een gevangene, bij resolutie van het College of op eigen gezag van de baljuw en daarna bekrachtigd in de Kamer van Vierschare, moest de gevangene in verhoor genomen worden door het College van Schepenen. Dat gebeurde dan aan de hand van vooraf opgestelde vragenlijsten opgemaakt door de baljuw (en de greffier?). Eerst kwam er de "intérogation préparatoire", die meestal betrekking had op de identiteit van de gevangene, de feiten waarvan hij of zij beschuldigd werden en de vraag of zij ja dan neen schuldig waren.

1. Res. 15775 f° 90 v°-91 r°

2. Naast de baljuw trad ook de burgemeester van de commune op als openbare aankl. In het beled of criminele heesch worden beiden vernoemd.

Intussen zette de baljuw zijn onderzoek voort, terwijl de aan-
aangebrachte getuigen opgeroepen werden en gehoord door het College.
Ook werd de beschuldigde nog verhoord aan de hand van vragenlijsten;
dit noemde men de criminele informaties of examinaties. Ook werden
door de baljuw soms konfrontaties voorgeschreven of scherpe verho-
ren d.i. torture. De uitvoering hiervan berustte altijd bij
het College.

Dacht de baljuw voldoende gegevens te hebben verzameld om de
zaak ter vonnis te leggen, zo sloot hij zijn onderzoek af en eis-
te recht.

Op zijn beurt nam de vierschare de bundel nog eens door, von-
niste zelf of legde de zaak "ter hoofdvonnisse" te Brugge. Na
het hoofdvonniss te hebben ontvangen van de vierschare van Brugge,
werd het vonnis dan ter plaatse uitgesproken.

Tegen een uitgesproken vonnis kon worden in beroep gegaan. In
eerste instantie was dat bij de vierschare van Brugge. Het ligt
er vingerdik op dat dit slechts kon voor zaken waarover de vier-
schare van Damme zelf een vonnis had gewijsd en er geen "hoofdvon-
nis" was geweest; anders ging men bij de duivel te biechten. (1)

In zo'n zaken ging men in appel "ten hove", dit was voor de
Raad van Vlaanderen te Gent. In beroep tegen vonnissen van deze
Raad, moest men naar Mechelen bij de Hoge Raad. (2)

Genadeverzoeken waren gericht aan Zijne Majesteit en werden
als zodanig rechtstreeks vanuit Brussel afgehandeld.

§§§ §§ §§§

1. Br.C.I. 1713-1721 f° 209.

"... bailliu heerscher causa officii jeghens Jan Hooft ende
Cathelijne Herbeau gedetineerden verweerders in materie van
adulterie ende incest, beropen ter hooftvonnisse voor het ma-
gistraet deser stede by ende vanweghen de gedetineerden ver-
weerders." Hieruit blijkt dat ook de beklaagden beroep kon-
den doen op een hoofdvonniss.

2. Res. 15775 f° 196 v°
C.I.D. 17112 f° 73 v°-74 r°.